

PARLAMENT DEL MINISTRE DE CULTURA DEL GOVERN D'ANDORRA

El *Manual Digest*, obra escrita per un andorrà al segle XVIII, ha estat la bíblia del país. És un compendi d'història, govern, usos i costums de les valls. Hi podem llegir:

Andorra en lo espiritual, y en lo temporal, en lo Phisich, y natural, en lo idioma, en lo modo, y moda de vestir, en los costums y geni, son propia, Verdadera, y llegalitima Cataluña [...] y per consegut son sos naturals, propis, Verdaders, y llegalitims Catalans [...].

Una sola cosa hi ha en que no participan del Principat de Cataluña los Andorrans y sos Valls, que es en lo respectiu al Govern, al Civil y Criminal, al Politich, y Economich de dit Principat on no han participat mai.

Com podem veure, l'autor remarca la indubtable catalanitat dels andorrans i la seva independència política. Andorra ha estat sempre, i sense que s'hagi trencat mai el fil, un país de parla i cultura catalanes. Des de sempre, les sessions de les nostres institucions corporatives han estat en català i les actes s'han redactat en aquesta llengua, amb la qual els andorrans s'han entès. Ha estat la llengua de casa i del carrer. La justícia s'ha administrat en català, i en català s'han fet els sermons a l'església. I això, sempre. No hem tingut moments alts i baixos. Entre nosaltres mai no ha estat de moda emprar una llengua forastera, i tenim un passaport en català. I no ens ha estat fàcil.

Un exemple d'aquest fet és la història de l'ensenyament a Andorra. Cap a començaments de segle, França, benèvolament, comença a oferir l'ensenyança pagant els mestres. Espanya fa el mateix després de la Primera Guerra Mundial. La Generalitat de Catalunya aconpleix un quant temps aquesta funció, represa novament per l'Estat espanyol després de la Guerra Civil. A poc a poc, els nens van aprendre a dir «señor maestro» o «monsieur». França i Espanya ens van aplicar els seus programes escolars, i així podíem aprendre a escriure en castellà o en francès i no saber-ho fer en català, en un país on tot s'escrivia en aquesta llengua.

Els nostres veïns rivalitzaven per tenir més alumnes a les seves escoles amb la finalitat de fer-nos profrancesos o proespanyols. Era el preu de la gratuïtat. Jo, de petit, havia recitat a l'escola la primera lliçó d'història de França, que comença dient «Nos ancêtres les gaulois», o havia après que «Mi bandera es roja y gualda». La colonització cultural, que s'agraïa per la instrucció que se'ns donava i per la possibilitat de gaudir de beques, passava desapercebuda. En canvi, era conscientment calculada pels nostres benefactors. Tot i això, continuarem parlant català i escrivint-lo, encara que assassinéssim l'ortografia contínuament.

Aquesta Andorra catalana on es podien llegir rètols en català era el paradís retrobat per a molts catalans. Aquesta Andorra fou la que serví perquè Pompeu Fabra, evitant que hagués de fer-ho en francès o en castellà, pogués redactar-hi el seu testament en la llengua que havia donat sentit a la seva vida.

Per què fou possible tot això? Per la diferenciació que el *Manual Digest* fa d'Andorra. Perquè érem un país independent. Una nació. Un estat construït amb materials feudals que encara no ens havien homologat. El president Pujol, en el seu discurs amb motiu del norantè aniversari de l'IEC, en aquesta mateixa seu, va dir: «Primer s'ha de parlar d'identitat, després de diversitat i, finalment, de tolerància.»

Andorra té una identitat pròpia. És inqüestionable que, a partir del segle XI, quan el comte d'Urgell fa donació de les Valls d'Andorra al bisbe d'Urgell, aquestes valls esdevenen un tot independent. Els bisbes d'Urgell, pel Tractat dels Pariatges, el 1278, veuen la sobirania sobre Andorra compartida amb els comtes de Foix. A partir d'aquí, les valls andorranes assumeixen una neutralitat que esdevindrà una de les seves característiques definitòries i que els permetrà gaudir de set segles de pau.

La història d'Andorra seguirà camins diferents dels de la veïna Catalunya. I els camins del comtat de Foix, tot i conduir-nos a la Corona francesa, ens aïllaran de la seva trajectòria. Andorra tindrà la seva pròpia història. Irrellevant, si s'ha de mesurar amb conquestes, guerres o descobriments, però transcendent per la quotidianitat dels seus habitants. Tenim un territori delimitat per unes fronteres i tenim una població lliure que hi viu. Tenim la nostra història. Tenim una Constitució. Ara tenim també el nostre propi ensenyament. Tenim, doncs, la nostra pròpia identitat. Ara bé, també pertanyem a un fet cultural més ampli amb el qual compartim una llengua: els Països Catalans. Som un estat amb història pròpia que és independent des de temps remots, i som la diversitat als Països Catalans.

I aquesta Andorra, baluard de la catalanitat, a la qual la seva neutralitat i la seva pau han permès de ser un refugi per a tants perseguits per la incomprensió política, necessita ser vista amb tolerància. Fa poc s'ha publicat que el 80 % dels francesos no saben què és Andorra, tot i que compartim el mateix cap d'Estat. A Europa li ha costat molt comprendre Andorra. La nostra acceptació ha estat precedida de meticulosos estudis. Primer, des de la sorpresa de descobrir un país capaç de sobreviure amb una constitució feudal. Després, amb la incredulitat que el respecte als drets humans fos gairebé ancestral o que la darrera pena de mort fos executada a començaments dels anys quaranta. O de veure que elegim democràticament els governants i que hem estat capaços de solucionar els nostres problemes sense pegar-nos.

A algun parlamentari europeu li convindria haver llegit un text escrit per un jesuïta que a mitjan segle passat va trobar refugi a les nostres valls. Diu així:

Després de haver passat per todas las alambicaciones modernas de las fronteras de Espanya y Fransa vas entrar lo 29 de setembre de 1835, a la vall de Andorra, en que no vas trobar cuadrillas armadas dels partits, ni de lladres, ni de soldats, ni gens d'armas, ni guardas, ni de capmanera de molestants; de conseguen no vas sufrir registres, ni escorcolls. Aquí no hi ha barreras, ni aduanas, ni bureus. No se han menester guias, cartas, ni passaport, tothom menja lo que pot, vesteix com vol, va y ve aon li acomoda, com y cuan li agrada sense haver de comunicarho a ningu; solament se reprimeix al criminal.

Els francesos, durant molts anys, ens han vist com un tros d'Espanya. Els espanyols de la dictadura, com un niu de rojos refugiats, contrabandistes i llibertins amistançats amb França. Però ens coneixen, els catalans? Jo crec que moltes vegades també es confonen. Ens veuen com un annex de Catalunya, o com uns catalans que ens hem deslligat i que hauríem de tornar a casa i deixar-nos estar de fronteres. Alguns, condescendents, ens accepten com

els intermediaris que hem fet possible que el català es parli a l'ONU o que s'introdueixi en els fòrums europeus. Uns altres, més exigents, ens volen com a trampolí. Hi ha qui per una enveja mal dissimulada ens ignora.

He de dir que també són nombrosos els que ens coneixen, i sortosament influeixen dins les institucions de Catalunya. El president Pujol n'és possiblement un dels més coneixedors; per això sempre parla d'Andorra amb extrema prudència, respectant la seva independència i com si volgués dir: «Deixeu fer els andorrans, que ja saben el que fan.»

La informació donada a través de la premsa de Catalunya demostra moltes vegades un coneixement superficial d'Andorra. Quantes vegades l'única imatge que s'ha volgut donar és la d'un carrer ple de botigues o la d'un país de contraban?... Catalunya ha de comprendre que Andorra és l'únic país on els nacionals estan en minoria enfront dels estrangers, i que la cultura i la llengua d'aquests nacionals també són minoritàries. Per pur egoisme, si més no, ens ha d'ajudar a mantenir-nos i a mantenir el país. I a la mala informació hi podríem afegir encara la manca d'informació. Els diaris de Catalunya parlen poc d'Andorra, i em refereixo a l'Andorra cultural i social, a l'Andorra positiva. Caldria cuidar Andorra. Tenir-la en compte. Conèixer-la millor, ajudar-la i comprendre-la, com a agraïment pel reducte català que a voltes ha estat i com l'aparador del món de la cultura catalana que podria ser.

L'IEC, com ha manifestat el seu president, ha de ser l'acadèmia de la llengua, l'institut de catalanística i un promotor i coordinador de recerca. Com a acadèmia de la llengua, el Projecte de llei del català elaborat pel meu Ministeri deixa les portes obertes a tot tipus de col·laboració. I les directrius establertes des de l'IEC són d'aplicació normal pel Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra; no tenim dubtes sobre la unitat de la llengua, com es pot veure a la nostra Constitució. He de dir, tanmateix, que la llei andorrana vol potenciar les variants pròpies del nostre país, que crec que fins ara no s'han tingut prou en compte i que serien aportacions enriquidores a la nostra llengua. Pensant en l'anunciada nova edició del *Diccionari*, que veurà la llum l'any 2000, s'hauria d'establir una relació encaminada a estudiar l'aportació que Andorra hi podria fer.

En resum, Andorra ha de continuar essent un estat amb fronteres que el facin diferenciable del conjunt dels Països Catalans, però al mateix temps, i com sempre, aquestes han de ser tan permeables que la cultura i la llengua compartida visquin en una simbiosi constant.

M. Il·ltre. Sr. Pere Canturri
Ministre de Cultura del Govern d'Andorra